

O hľadání miesta na zemi

Škovránkovo tajomstvo

Fiona
Valpyová

Autorka bestsellera *Krajčírkin dar*

TATRAN

Škovránkovo
tajomstvo

Fiona Valpyová

TATRAN

Z anglického originálu Fiona Valpy: THE SKYLARK'S SECRET,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Lake Union, Seattle 2020,
preložila Daniela Šinková.
Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2023 ako 5389. publikácia.
Vydanie I.

Prebal a polep spracoval Peter Zentko.
Zodpovedná redaktorka Ľubica Pliešovská
Jazykové redaktorky Zlata Sršňová, Zuzana Šulajová
Technický redaktor Peter Zentko
Sadzba AldoDesign
Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

All rights reserved.

Copyright © 2020 Fiona Valpy Ltd
Translation © Daniela Šinková 2023
Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2023

ISBN 978-80-222-1396-7

*Pre obyvateľov oblasti Loch Ewe,
tých niekdajších aj tých súčasných.*

Keď som sám, *cridhe gaolach*,
keď noc je čierna či búrlivé je more,
mojim nohám na cestu k tebe
svieti svetlo lásky tvojej.

*Z tradičnej škótskej lúbostnej piesne
Eriskay Love Lilt*

Lexie, 1980

Je jeden z tých dní, jar sa sotva prehupla do leta, keď oblohu aj more zalieva slnečný svit. Podobné dni sú tu v Škótskej vysočine dostatočne vzácne na to, aby sa nad nimi človek pozastavil, uložil si ich do pamäti a zbieral ich ako talizmany na ochranu pred dlhou temnotou zimy. Zagombičkujem Daisy kabát a na kučery jej natiahnem vlnenú baretku. Slnečné svetlo so sebou síce prináša teplo, ale vietor v kopcoch nad záhumiem dokáže aj teraz vyštípať nos a zahryznúť sa do uší, lícam dodať farbu čerešní. Pozapínam ju v nosiči a vyložím si ju na plecيا. Zachichoce sa, páči sa jej byť tak vysoko, zaborí si mi prsty do vlasov a vyrazíme hore chodníkom.

Stúpame stále vyššie, vody Loch Ewe nechávame za chrbtom. Čím je chodník strmší, tým väčšmi lapám po dychu. Prepletám sa pomedzi borovice pozdĺž bystriny, ktorá družne rapoce a klokoce dolu svahom. Konečne sa vynárame z temnoty nahromadenej pod stromami do slnečného svitu vyvýšeniny. Svaly na lýtkach mi horia, a tak na okamih zastanem, rukami sa zapriem do bokov a zhlboka vdychujem vzduch čistý a chladný ako voda v potoku. Obzriem sa, akú cestu sme už urazili. Hlúčky tradičných vápnom vybielených chalúp striedmo lemujúce chodník pozdĺž brehu jazera sú už sotva viditeľné. Po pár krokoch miznú úplne a do svojej šedivníkovej náruče si nás privinú kopce.

Popri okraji chodníka, napoly skryté v jarabinovom a brezo-

vom podraсте, otáčajú k slnku tváre prvosiienky. Hanblivé fialky tie svoje schovávajú. Stúpanie už nie je také prudké, a tak si s Daisy pospevujeme do kroku, hlasy nám zvonía v čistom vzduchu.

*Spolu lesom kráčame,
tymian cestou trháme,
okolo nás rozkvitnutý vres.*

Pôjdeš, dievča, s nami dnes?

Stúpame stále vyššie, a keď sa nám minú piesne, zo skrýše v nažltlo kvitnúcom poraste útesovca sa rozoznie hlas škovránka, vznáša sa ako drobunká raketa k belasému nebu nad nami. V tichu, ktoré nás obklopuje, akoby jeho pieseň zavisla vo vzduchu, jednotlivé dokonalo vykresané tóny vytvárajú náhrdelník zvukov. Stojím úplne bez pohnutia. Obe s Daisy zadržujeme dych, načúvame, kým z vtáčika nie je len malinká bodka vysoko nad kopcami a jeho pieseň neuchmatne vietor.

Chodník sa mení na úzku trávnatú cestičku, privyknutú skôr na kopytá oviec a vysokej zveri než na podrážky turistických topánok. Nakoniec zájdeme za ohyb a zrazu sa pred nami objaví pleso, učupené v preliačine na úbočí kopca. Daisy pri pohľade naň začne od radosti mávať rukami a rozosmeje sa. Vodu temer nevidieť. Jeho hlbiny, čierne od rašeliny, sú zahalené pokrývkou z bielych lekien, roztvorených silou hrejivého slnka.

Pomaly si z pliec zložím nosič, pošúcham boľavé miesta po popruhoch a opriem ho o lišajníkom poďobané pozostatky kamenných múrov starej útulne. Odopnem pracky a vyberiem Daisy von. Okamžite vyštartuje, statné nôžky v červených gumákoch sa jej zabárajú do machom obrastenej zeme. Schmatnem ju, priviniem si ju a zaborím tvár do tepla jej krku. „Tak to teda nie, slečna Rýchliková! Voda môže byť nebezpečná! Tu, chyť ma za ruku a poobzeráme sa tu spolu.“

Motáme sa po okraji vody, nakúkame pomedzi trstí a široké čepele žltých kosatcov na miesta, kde je vlhká zem zjazvená vyd-

rími stopami a medzi odtlačkami ostrých zvieracích pazúrov v bahne sa vinie usvedčujúca brázda po ťažkom chvoste.

Keď prebádame breh, usalašíme sa v machom lemovanej vyhlbenine na mojej bunde, chránené pred vetrom štítovým múrom útulne. Strecha zanedbanej budovy – kedysi bola azda niečím domovom alebo letným útočiskom pastiera – celá spadla, zostala len rozpadajúca sa škrupina stien a čierna zem pod komínom. Daisy sa hrá, že odtrhnuté lekno je šálka s podšálkou, nalieva mi pomyselný čaj a usilovne si pritom sama pre seba hmká, a ja z nášho bidla na stráni pri plese hľadím do diaľky na šíre vody lochu* rozprestierajúce sa pod nami. Svetlo na ich hladine poskakuje ako hodená žabka, triešti sa na fragmenty oslepujúce oči privyknuté skôr na šed' zimnej oblohy.

Akoby to svetlo so mnou hralo nejakú hru, pretože na okamih sa mi zamarí, že zazriem uviazané kolosy veľkolepých lodí. Možno sú to duchovia, tiene dávno minulých rokov, keď bol loch tajným zhromaždiskom lodí. Žmurknem a zmiznú, zostane len voda a ostrov, za ktorým sa rozprestiera už len šíre more.

Tvár slnka zastreje mrak, svetlo sa preskupí a odrazu vnímam hlboké, temné vody plesa ukryté pod závejom lekien. Z hrebeňa kopca nad nami nás mlčky pozoruje jelenica. Keď zdvihnem hlavu a oči sa nám stretnú, vyklízne preč. Potom tiene odplávajú a slnečný svit je späť. Zo svahov nad nami opäť začujem pieseň škovránka. Kiežby mala slová, aby mi mohol vyrozprávať všetko, čo vie.

Toto miestečko – učupené v náručí kopcov nad morom – je totiž plné tajomstiev. Toto miesto bolo svedkom zrodu aj skonu. Miestom, kde sú jedinými svedkami škovránky a jelene.

*Jazero alebo dlhý úzky záliv fjordového typu na pobreží v Škótsku.

Lexie, 1977

Náhlím sa ulicami, prepletajúc sa davmi, a hodiny na Piccadilly Circus mi oznámia, čo viem aj bez nich: meškám. Tento konkurz pre mňa znamená veľkú šancu, možnosť získať jednu z hlavných ženských úloh vo westendskej produkcii. Ako sa ponáhlam, hrubá špička čižmy sa mi zachytí o vyčnievajúcu dlažobnú kocku a potknem sa. Zaúpiem od náhlejšej bolesti a tackajúc sa vrazím do okoloidúceho.

„Pardon,“ zamrmlam, ale on ani nezdvihne hlavu. Tvári sa, akoby ku kontaktu či ospravedlneniu ani nedošlo, a obaja sa ponáhľame ďalej, zachvátení zhomom rušných životov.

Už som si na to zvykla, na neosobnosť mesta, hoci keď som sa pred rokmi presťahovala do Londýna, padlo mi to dosť ťažko. Za Hájovňou sa mi cnelo natoľko, až ma z toho pichalo pri srdci. A za mamou ešte viac. Bola mi priateľkou, dôverníčkou, mojou najväčšou podporovateľkou a často som na ňu myslela, samu uprostred bieleho domčeka pri lochu. Mesto bolo plné ľudí, svetiel a hluku premávky. Ani šálka čaju tu nechutila rovnako ako doma na Škótskej vysočine, lebo na kanvici v kuchynke prenájatej garsónky bol povlak zelenkavého vodného kameňa, ktorý sfarboval aj vodu.

Zároveň sa mi však po odchode z Arduathu aj trochu uľavilo. Anonymita mesta predstavovala oproti klaustrofobickému životu v malinkej komunite príjemnú zmenu. Doma ľudia po-

važovali za svoju povinnosť vedieť všetko o všetkých a nikto sa neokúňal otvorene vyjadriť svoj názor na iných. Nový život mi priniesol slobodu, akú som doma nikdy nepoznala, a ja som bola odhodlaná vykročiť v ústrety svetlej budúcnosti bez toho, aby som sa obzerala cez plece.

Netrvalo dlho a na konzervatóriu, ktoré som navštevovala ako študentka, som si našla priateľov a začala som si zvykať. Dlhé hodiny úmorných lekcí – tanca, spevu, herectva – a doteraz nepoznané nadšenie z mestského života rýchlo nahradili starú realitu novou, napohľad oveľa očarujúcejšou.

V skutočnosti však až taká očarujúca nebola. Kostýmy a masky postupne stratili kúzlo, ktoré mali v žiare reflektorov, pohľad zblízka odhalil, aké sú lacné a ošúchané. Prezliekali sme sa v preplnených šatniach, súperiac o miesto pred zrkadlom uprostred spleti oblečenia, očných liniek a sponiek. Všetko tam pokrývala jemná vrstva púdrov, ktorým sme si fixovali mejkap, aby sme sa neleskli. Vzduch bol presýtený pachom potu, zatuchnutého parfumu a vlhkých sadzí, ktoré sme dovnútra priniesli na kabátoch z londýnskych ulíc, a nervózni z blížiaceho sa predstavenia sme štekali jeden po druhom. No len čo ohlásili päť minút do začiatku, vďaka prívalu adrenalínu sa na všetko v okamihu zabudlo.

Pomaličky som si privykala na niekoľkokilometrové pochôdzky po uliciach, kde sa na vás z každej strany valil zatuchnutý dych siedmich miliónov ľudí a obloha, sem-tam vykúkajúca spomedzi budov, bola rozkrájaná na špinavosivé obdĺžniky. S nebom nad Loch Ewe, ktoré sa neprerušene klenie od kopcov k obzoru, sa to nedá porovnať ani náhodou. Privykla som aj na londýnske počasie. Respektíve na jeho absenciu. Nové ročné obdobie signalizujú skôr meniace sa výklady obchodov než skutočná zmena klímy: mesto akoby aj uprostred zimy vytváralo vlastné teplo, stúpajúce z vlhkých chodníkov a vyžarujúce z tehlových múrov budov. Na začiatku sa mi občas cnelo za nespútanosťou škótskeho počasia, bezuzdnou silou víchrice od Atlantiku, chladom jasného mrazi-

vého rána, ktorý vám vyrazí dych, a prvým nepatrným a prchavým teplom jarného dňa. Ručne štrikované svetre som rýchlo pochovala na spodok bielizníka a vymenila ich za priliehavé bavlnené tričká a vzdušné mušelinové blúzky, aké nosili ostatní študenti. Lepšie sa hodili do dusna konkurzových sál a viac lahodili oku agenta či producenta. A namiesto čaju som sa naučila piť kávu, hoci jediná šálka stála viac než celá plechovka instantnej zmesi, ktorú mama kupovala v obchode v Aultbei.

Zmiznem v uličke pozdĺž jednej strany divadla a plecami otvorím dvere na javisko. Žalúdok mám od nervozity ako na vode. Preglgnem žlč, čo mi vystúpila do hrdla, a to môjmu hlasu ani štipku neprospeje. Uplynulé mesiace boli plné stresu. Moje účinkovanie v muzikáli *Carousel* sa chýlilo ku koncu, a tak som musela znova vstúpiť do úmorného kolotoča konkurzov. Moje stravovanie za veľa nestálo, ani som dobre nespala. Upokojujem sa, že moje úzkostné pocity sú vzhľadom na moju pracovnú situáciu absolútne pochopiteľné. Keď sa moje bankové konto scvrkne, z čoho zaplatím podnájom? Spod toho všetkého sa však v ostatných týždňoch začala pomaly, ale neúprosne predierať aj iná desivá myšlienka: prestáva sa o mňa zaujímať Piers. Možno, ale len možno, ak dostanem túto rolu, znova ma bude milovať. Možno sa nám podarí opätovne rozdúchať vášeň a vzrušenie prvých dní a všetko bude, ako má byť.

Pripojím sa k hercom, ktorí sa zhromaždili v zákulisí a strasiem zo seba kabát. Prstami si prehrabnem vlasy a prinavrátim neposlušným červeno-zlatým kučerám aké-také zdanie uhladenosti. „Prepáčte,“ naznačím ústami asistentke produkčnej, ktorá na písacej podložke odškrtnie moje meno. Venuje mi úsmev, prikrátky na to, aby bol úprimný, a potom sa otočí. Spoznávam jednu či dve herečky: svet muzikálového divadla je malý. Vyhýbame sa však vzájomnému pohľadu. Sústredíme sa na to, aby nám nepraskli nervy, a počúvame prvú uchádzačku o hlavnú ženskú rolu. Konkurencia bude silná – v tlači sa už teraz šíria

správy o vzkriesení broadwayského muzikálu a lístky na londýnske predstavenie sa čoskoro vypredajú.

Snažím sa zhlboka dýchať a sústrediť na stvárnenie úlohy Márie Magdalény, ale myšlienky mi zablúdia ku konkurzu spred dvoch rokov, v inom divadle. Išlo o konkurz na predstavenie *A Chorus Line* v réžii brilantného Piersa Walkera, ktorého hviezda na westendskej divadelnej scéne stúpala.

Vytypoval si ma na konkurze. Na sklonku únavného dňa ma pozval na drink. Povedal, že ma chce obsadiť, aj keď som skôr speváčka, ktorá vie tancovať, než tanečníčka, ktorá vie spievať. Takú totiž pôvodne hľadali. Vraj zo mňa čosi vyžaruje, vraj mu pripomínam červenovlasú Audrey Hepburn. Neskôr v ten večer mi povedal, že sa doteraz nestretol s nikým, ako som ja. Že mám zriedkavý talent. Že mi môže pomôcť s kariérou. A keď sme v tú noc ležali pod pokrčenými plachtami v posteli v mojom ošumelom byte, vyjadril sa, že budem jeho múzou a že si spoločne prerazíme cestu až na samý vrchol umeleckého priemyslu.

Jeho slová som nasávala s rovnakým smädom, ako som stiahla pohár vína v pube za Drury Lane. Aká som len bola naivná: oboje mi stúplo rovno do hlavy.

Po dvoch rokoch poblúznenie opadlo a nastúpila realita života. V poslednom čase sa Piers vracal z divadla čoraz neskôr, viac než raz spomenul meno novej hviezdičky, ktorá, ako sám zdôrazňoval, skutočne chápe jeho víziu a režírovať ju je absolútny sen. Začala som si uvedomovať, že uznanie publika potrebuje oveľa viac než ja. Život je preňho predstavením, šou, ktorú režíruje, jeho vzťahy trvajú, kým nevyprchá iskra novosti, a potom ich nahrádza ďalšími. Ja sa však nevzdávam nádeje, že práve ja to všetko zmením. Že práve kvôli mne bude chcieť zostať.

Neutíchajúca úzkosť si vyberá svoju daň. Bezsené noci a žaluďočná nevoľnosť sa mi podpísali na hlase, hoci to pred nikým nepriznávam. Možno som ho štipku presilila. Uchádzala som sa totiž o viaceré úlohy, ktoré boli za hranicou môjho rozsahu. Táto

pochybnosť však musí ísť teraz bokom. Dnes sa musím pochlapiť a podať výkon, ktorý mi zabezpečí hlavnú ženskú úlohu v *Jesus Christ Superstar*.

„Alexandra Gordonová,“ zakričí asistentka produkcie. A tak vystúpim na javisko a zhlboka sa nadýchnem. Hoci mi srdce trepoce o hrudný kôš ako krídla lapeného vtáka, som odhodlaná vypustiť svoj hlas na slobodu, nechať ho vzlietnuť s ľahkosťou škovránka vznášajúceho sa nad kopcami svojho niekdajšieho domova.

Tú rolu dostanem. A pár týždňov je Piers rovnako pozorný ako kedysi, prinesie mi kvety a vezme ma do reštaurácie osláviť to. Všetko bude v poriadku, pomyslím si a vydýchnem si úľavou. No keď začneme skúšať, mám čoraz väčší problém vyspievať vysoké tóny. Režisér je z toho znepokojený. Keď so mnou hovorí, v očiach sa mu zračí pochybnosť, či vybral správne. Jedného dňa si ma vezme bokom hlasová pedagogička a spýta sa, či som v poriadku.

„Som v pohode,“ donútim sa vyčariť úsmev, ktorý je o dosť pozitívnejší než moje pocity. „Mám za sebou pár ťažkých mesiacov, ale už sa to lepší. Mala som aj menšie problémy so žalúdkom, ale prechádza to. Nie som úplne vo forme, ale keď sa celkom zotavím, aj môj hlas bude v poriadku.“ Dúfam, že moje slová znejú presvedčivo. V skutočnosti mi dnes ráno po hrianke a šálke kávy prišlo príšerne nevoľno, ale pozbierala som sa odhodlaná ísť do práce.

„Dobre teda,“ pozrie na mňa pochybovačne. „Ale už som sa s takým niečím kedysi stretla. Ak sa môžem spýtať... Nie ste náhodou tehotná?“

Len čo to vysloví, viem to. Akoby som to vedela už skôr, len som si to nepriznala. Zblednem a rukami si automaticky siahnem na brucho. Tehotná Mária Magdaléna nebude na javisku

pôsobiť ktovieako, hoci to patrilo k riziku jej povolania. Mám pocit, akoby sa na mňa začali rútiť steny, a zakníšem sa.

Hlasová pedagogička ma usadí na stolček v rohu skúšobne a pritlačí mi hlavu ku kolenám, aby som neodpadla.

„Stáva sa to,“ vysvetľuje mi. „Hormonálne zmeny v tehotenstve môžu spôsobiť opuch hlasiviek a ten môže ovplyvniť hlasový rozsah. Vy ste chceli silou-mocou vyspievať vysoké tóny, a to mohlo zapríčiniť krvácanie. Mali by ste zísť za foniatrom a dať si to skontrolovať. A rozhodne by ste si mali na nejaký čas dopriať hlasový pokoj.“

Sila Piersovej zúrivosti sa rovná sile búrky nad oceánom. „Nič horšie sa ani nemohlo stať!“ vyhrkne, keď mu to v ten večer oznámim. Bola som u lekára a ten potvrdil, že som tehotná aj že mám na jednej z hlasiviek niečo ako léziu. Vystriem ruky, aby som ho objala, zúfalo potrebujem jeho uistenie, no odbije ma.

„Musíš sa toho zbaviť,“ skonštatuje. Ide si naliať škótsku a páľčivá zúrivosť sa uňho zmení na chladný, neúprosný hnev.

Na okamih mám pocit, že hovorí o lézii. Keď si však uvedomím, že tým myslí dieťa, premkne ma hrôza. Potrat je legálny už desať rokov, ale mne táto možnosť ani len nenapadla. Už teraz sa cítim s bábätkom prepojená, a tak sa vo mne ozve silný ochrannársky pud a zároveň nežná láska.

Uchlipne si whisky a pokračuje: „Zbav sa toho, a ak budeš potom potrebovať operáciu hlasiviek, postarám sa o to. Nechcem, aby si prišla o tú rolu.“

Hlavu mi zaplní biely šum a nedokážem si utriediť myšlienky. Potom sa však cez všetok ten zmätok a strach prederie hlas mojej mamy, spievajúcej v kuchyni Hájovne o láske a strate:

Či azda odídeš a opustiš ma?

Zanecháš svoju pravú lásku?

Odpoveď poznám: niet pochýb o tom, čo spraví Piers. Už z nášho vzťahu vycúval.

Vtom sa však šum v mojej hlave rozplynie a aj ja viem, čo spravím. Porodím toto dieťa a vychovám ho sama. Časom sa mi azda dá do poriadku aj hlas. Podľa hlasovej pedagogičky tam šanca je, pokiaľ som si ho príliš nepoškodila. Musím zájsť za foniatrom. To však bude musieť pár mesiacov počkať. Mám nejaké úspory, a ak sa uskromním, vyžijem z nich, kým sa dieťa nenarodí, a potom znova rozbehnem kariéru. Ešte sa neskončila, musí len chvíľu počkať. Aj iným spevákom sa podarilo sklbiť deti a prácu. Prečo by som to nezvládla aj ja?

Škótska rozviazala Piersovi jazyk, a keď mu poviem, aby odišiel, vychrlí na mňa prúd takých jedovatých nadávok, až sa zľaknem, čo by bol schopný urobiť dieťaťku. Vraj už so mnou nechce mať nikdy nič spoločné, že som sebecká, keď som sa takto rozhodla, že som rovnaká ako všetky ostatné herečky a myslím jedine na seba. „Aj tak to dieťa zrejme nie je moje.“ Natiahne si kabát, a keď otvorí dvere, ešte vybrechne: „Nedivím sa, že si dostala tú rolu – kurva sa spozná na prvý pohľad.“

Zabuchnem za jeho nenávisťnými slovami dvere a od stien sa odrazí definitívnosť toho zvuku. Zveziem sa na zem, ležím schúlená na ufúľanej dlažbe v chodbe, kolená pritískam k sebe, aby som ochránila iskierku nového života rastúceho vo mne, a vzlykám do rúk. Cítim sa načisto opustená.

Jedna vec je však istá. Teraz žijem v Londýne. Neexistuje, že sa vrátim do Škótska.

Lexie, 1978

Daisy našťastie spí v autosedačke. Zaspala, keď sme míňali Inverness. Viem síce, že nebude ľahké dostať ju večer do postele, ale som rada, že mám posledný úsek cesty pokoj. Vypnem kazeták, lebo výber detských riekaniek a westendových muzikálov, ktoré počúvame posledné dva dni, čo sme na cestách, mi už poriadne lezie na nervy. Rádiový signál tu hore nechytím, a tak mi na kľukatej ceste na severozápad robí spoločnosť len pradenie motora a vlastné myšlienky.

Ako sa blížíme k pobrežiu, v hĺbke žalúdka sa mi ozvú obavy. Nebola som tu, odkedy som odišla z Hájovne, čo bolo pred vyše dvanástimi rokmi. Mama ma, samozrejme, počas mojej kariéry prišla párkrát pozrieť a o ceste v lôžkovom vozni rozprávala s takým nadšením, až by si človek myslel, že z toho mala väčší zážitok než z účinkovania svojej jedinej dcéry v *Oklahome!* a *Carouseli*. Asi som vždy brala ako samozrejmosť, že ak sa raz budem chcieť vrátiť, bude stále tu, v kamennom domčeku na záhumienuku na brehoch Loch Ewe. Ale ja som sa rozhodne vrátiť nechcela. Keď mama zomrela v nemocnici v Inverness, nenašla som v sebe silu ani na to, aby som zariadila rozlúčku v kostole. Bolo ľahšie a oveľa praktickejšie mať len jednoduchý pohreb v mestskom krematóriu. Keď mi hŕstka dedinčanov, ktorí prišli dať Flore Gordonovej posledné zbohom, v ten hrozný a prázdny deň prišla podať ruku a vyjadriť sústrasť, vycítila som z nich sklamanie a nesúhlas.